

דרך מדבר האין, אל הארץ המובטחת

את מסעם של בני ישראל, שבשיאו קיבלו את התורה, ניתן להמשיל למסע שעובר האדם במהלך חייו, מסע שבו שלושה שלבים עיקריים, ומטרתו איחוד מחדש עם עולם הרוח מתוך חופש. חן עתיד, מורה לאנתרופוסופיה, מלווה את התהליך מתוך קריאה בכתביו של רודולף שטיינר

אלא חושך וריק ובדידות רבה. אין יותר על מה להיסמך. המסע הזה מתואר כמלווה בפחד גדול, חרדה שיכולה להוביל לשיתוק. במקום אחר, בספרו "הפילוסופיה של החירות", מתאר שטיינר את המסע הזה כמסע של תודעה עצמית, מסע שבו על האדם לחפש לאט לאט מה נמצא מאחורי המניעים שלו לעשות מעשה. זהו מסע אל מאחורי התמונות שהוא בונה לעצמו במהלך חייו על עצמו ועל העולם הסובב אותו, שוב מסע שבו הקרקע נשמטת לאט לאט מתחת לרגליים, והאדם מוצא את עצמו מערער על כל מה שהיה קודם לכן כה ודאי ובטוח. ב"כיצד קונים דעת העולמות העליונים" המסע הזה מתואר כחציית הסף ופגישה עם "שומר הסף".

השבר – לחיות באין

חלק מן האתגר הכרוך בשינוי נעוץ בעובדה שכל מעברי החיים המשמעותיים מלווים בתקופה של אי-ודאות אפלה. בתקופה זו אנו עומדים על הסף, באזור הדמדומים שבו איננו עוד מי שהיינו בעבר, אך עדיין לא השתנינו. כאשר אנו נאלצים

או הליכה אל האין. לאט לאט צריך להתחיל לוותר על דברים, על חלומות, ציפיות, שאיפות וכו'.

השלב הזה הוא קשה, כיוון שיודעים על מה מוותרים, אך לא מקבלים שום דבר בתמורה לוותרו.

ד"ר רודולף שטיינר עומד על השלב הזה בהרצאה שנקראת "שבתאי קדמון", שבה הוא מתאר מסע אל יסודות המהות האנושית, מסע אחורה בזמן ופנימה ללב, ובו על האדם לוותר על כל מה שהוא היה עד עכשיו:

"עליכם לסלק מתוך העולם החיצוני את כל אשר יכולים החושים לחוש, ומתוך העולם הפנימי את כל תנועות הנפש, הדימויים [...] הכול נלקח החוצה ורק האדם לבדו נשאר – איננו יכולים לומר אחרת מאשר זאת, שהוא [האדם] המתנסה בכך – ח"ע] חייב ללמוד להרגיש אימה ופחד מפני הריקנות האינסופית המשתרעת סביבו [...] ובו-בזמן חייב להיות מסוגל להתגבר על פחד זה".

זיכרונות, חוויות חושיות, הרגלים, רכוש, ובסופו של דבר – מרחב וזמן. זהו מסע אל ה"אין", אל מקום שאין בו אור וקרקע תומכת,

כאשר אנו מתבוננים בחיי אדם אנו יכולים לראות שלבים שונים – מלידה, דרך הנעורים לאמצע החיים ולזקנה. האם יש איזו חוקיות בתהליכים הנפשיים-רוחיים שעובר האדם, בנוסף על התהליכים הביולוגיים?

ניתן לראות שלושה שלבים מרכזיים בהתפתחות הנפשית-רוחנית, תהליכים אשר בשמות שונים מופעים כמעט בכל הזרמים הרוחניים במערב ובמזרח. כאן נקרא להם בשמות האלה (מתוך המסורת היהודית): צמצום, שבר ותיקון.

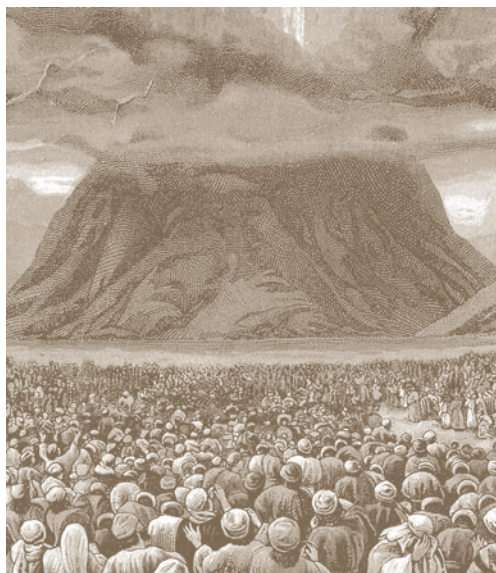
צמצום – מסע אל האין

בצעירותו האדם מכוון כל כולו אל ה"יש". מטרתו להשיג דברים בעולם הפיזי: בית, משפחה, מקצוע, תארים וכו'. זהו שלב של התגשמות והגשמה, ובו הכלי החשוב ביותר הוא פיתוח הרצון. ככל שהרצון חזק יותר, כך ניתן להשיג יותר בעולם הזה.

אך בשלב מסוים, בדרך כלל לקראת אמצע החיים, מתחילים להבין שלא ניתן להשיג את כל מה שרוצים, ושהיכולות הפיזיות מוגבלות וסופיות במהותן.

בשלב הזה מתחילה דרך של "צמצום",

בני רוב התרבויות העתיקות ראו בשלב ה"אין" תקופה קדושה. הם התייחסו לשינויים כאל זמן של נסיגה מעולם ה"העשייה" החיצוני ושיבה אל רחם ה"התהוות". שלב זה הוא הקשה ביותר, אך בו זמנית גם החשוב ביותר בהתפתחות

מעמד הר סיני, איור משנת 1907

שטיינר שזהו השלב שבו האדם מוצא את הגשר שבין ה"אני" לעולם. אותו גשר נהרס בילדות המוקדמת, עם התעוררות התודעה העצמית. התעוררות זו עשתה אותנו מודעים לעצמנו כישויות אינדיבידואליות, עצמאיות, ייחודיות ומיוחדות, אך גרמה גם לתחושה של בדידות ולחוויה של ניתוק בינינו לבין העולם. ההתעוררות וחויית הניתוק הן פועל יוצא של היותנו בעלי "אני". מרכיב אנושי ייחודי זה הוא מקור הסבל מחד ומקור החופש מאידך.

את הגשר בינינו לבין העולם אנו בונים מחדש דרך האהבה. כפי ששטיינר מתאר בפרק התשיעי של הספר, המניע היחיד של אדם חופשי לעשות מעשה הוא האהבה למעשה. זוהי אהבה הנובעת מהכרת עצמנו כמחוברים לעולם הרוח, אותו עולם האורג בין כל הברואים.

מידת החופש שלנו אפוא היא המידה שבה אנו מסוגלים להתחבר למהות רוחנית, למצוא אותה בעולם הסובב אותנו, ואז, מתוך אהבה וחופש, לאחד עם הבריאה כולה את הרוח האינדיבידואלית העוברת דרכנו. זוהי, ניתן לומר, הארץ המובטחת.

האדם יכול להיראות משותק כלפי חוץ, אך מה שחשוב בשלב הזה הוא התהליך הפנימי. להגדרתו של שטיינר, זהו "ויתור יוצר", וניתן להגדיר אותו גם כ"חופשי", אם לא משתתקים מהאובדן.

ההתפתחות האמיתית קשורה ביכולת להגיע מדי פעם למצב ה"אין", אל הבראשית, הזרע, רחם ההתהוות. האתגר של האדם בשלב הזה הוא לחיות בשלום עם אי-השליטה וחוסר הוודאות, בקבלה של המציאות כפי שהיא, ללא תסכול ואכזבה. לוותר על מה ש"היה יכול להיות", לשחרר את "אילו רק זה היה קורה", ולהיכנס לשקט, להקשבה ולאמונה בכוחו של עולם הרוח.

התיקון – מעבר לאין

השלב של יציאה מה"אין" דומה ללידה חדשה. זהו שלב שבו אנו מודעים לעצמנו, למהותנו הרוחנית. אנו נכנסים למקום שלו יותר, בוטח יותר, אנו יכולים לבנות אמון בעצמנו ובעולם הסובב אותנו מחדש וממקום אחר.

ב"הפילוסופיה של החירות" מתאר

להתמודד עם הפחד מן הבלתי ידוע, אנו צריכים גם להתאבל על מה שאבד. זוהי תקופה המתאפיינת בפגיעות רבה; נופלות בה כל ההגנות שלנו, ואנו נשארים עירום ועריה, רק עם מהותנו האמיתית והטהורה.

בני רוב התרבויות העתיקות ראו בשלב הביניים הזה תקופה קדושה. הם התייחסו לשינויים כאל זמן של נסיגה מעולם ה"העשייה" החיצוני ושיבה אל רחם ה"התהוות". שלב זה הוא הקשה ביותר, אך בו זמנית גם החשוב ביותר בהתפתחות. דוגמה מוחשית לכך ניתן לראות אצל הסרטן. הסרטן בנוי משריון קשה, ומתחתיו גוף מאוד רך ופגיע. השריון הקשה מגונן על הגוף הרך והפגיע, אך הוא גם הגורם המגביל כל גדילה של החלק הפנימי. כדי לגדול חייב הסרטן להשיל את השריון שלו, להיות לזמן מה רך, משותק ופגיע, אך אז הוא מסוגל לגדול. ואכן הוא גדל בהיקפו מספר מילימטרים. אחר כך הוא בונה לעצמו שריון קשה – עד לפעם הבאה. אלו הם מחזורי הגדילה של הסרטן. המצב הזה – שבו אין לאדם מה לאבד יותר, שאין לו שאיפות, דעות משלו, רצון להגשים – הוא מצב של "לחיות באין".